KÖNYVJELZŐ
Az ÚJ SZÓ melléklete
4. évfolyam 8. szám 2005. augusztus 25.

Lekvár, gázszag, buszozás

Még nem is volt nyár, de már megkezdődött a lekvárfőzés. Elcsépelt időjárás, egész héten legalább kétharom órányi hőség, a hétvégén borul, esik, sőt jégesik, hideg szél fúj, édesanyám, adja ki a kendőm, délre, minél délebbre kellene utazni, ha az ember igazándi nyarat, szabadságot akar látni, hallani, érezni a barnuló bőrén, tengerpart, kis hotelszoba. Az az igazi pihenés, ólinkluziv, még könyvet sem kell vinni, két koktél közt kinek van kedve, türelme olvasni, nem is érti, meg sem jegyzi ki kivel miért és miért nem. Igaz, eredendően a lekvárfőzés és az olvasás kombinációja is okozhat bonyodalmakat, lábaségési sebeket, kozmát, úgyis új lábast akartam venni jellegű önmegnyugtató érveket, de vannak könyvek, amelyeknek nem lehet ellenállni, amelyek igenis olvastatják magukat, csak az a gond velük, hogy nem kerülnek mindenki kezébe. Talán ha az irodalom némi rokonságot mutatna a borral – azon túl, hogy az ihlet egyik leggazdagabb, évezredek óta kiapadhatatlan forrása a gondűző –, a jó könyvnek nem lenne szüksége cégérre, de addig, amíg nem természetes az olvasás, hanem tesztelés, felmérés, verseny tárgya, amíg nem a könyv tartalma befolyásolja a küllemét, hanem úgynevezett, de elsősorban önjelölt marketingesek, aminek folytán nemigen derül ki a nem irodalom szakosok számára, mit érdemes megvenni nem négy méter lilának a nappaliba, addig fontos (lenne legalább) az útmutatás, a reklám, a cégér.

Kavargatom a lekvárt, s hiába szól a rádió, olvashatnékom van. Mint egykori tanító nénimnek, aki addig őrizte a könyvbe belemélyedve, a világról megfeledkezve a tejet, mígnem kifutott, eloltotta a lángot, szerencse, hogy nem lett nagyobb baj, a gázszagra eszmélt. A játszótéren mesélte B. V., és én akkor döbbentem rá, hogy a tanító nénik is emberek, ők is követnek el mulasztásokat, az ideig ugyanis azt gondoltam, csak mi, gyerekek vagyunk tökéletlen teremtmények, akiknek hol a sarokban térdelve a helyük, hol az a dolguk, hogy hátra tett kézzel, egyenes derékkal üljenek a padban, és a táblára vagy a tanítóra meredjenek, lehetőleg ne gondolkozzanak, az pedig semmi esetre se jusson eszükbe, hogy kétszer kettő néha öt, de az se, hogy miért éppen négy, és két alma meg két körte miért nem négy gyümölcs. A rotyogó lekvár csak nem hagyott békén. Muszáj egyet buszozni Garaczi Lászlóval, pompás dolog, vékonyka kisregény, egyébként természetesen nagy, és természetesen aligha hallanak róla a gimnazisták, mert a szó klasszikus értelmében sem klasszikus, meg a stílusát tekintve sem, egyszerűen csak élvezetes, ez is olyan, mintha helyettünk, az ötödik iksz tájékán tántorgók helyett írták volna, de természetesen nemcsak nekünk, hanem azoknak is, akik nem oly korban éltek, amikor „az nem anorák, mondja Klári néni, így a jampecok beszélnek, hanem szélblúz", meg amikor „már nincsenek származási kategóriák, közli hidegen, de a fizikai dolgozók gyermekeit támogatjuk, hogy írópasztal mellé kerüljenek. Nálunk nincsenek fizikai dolgozók gyerekei, a Gyulay Miki egyedül a fizikai dolgozók gyerekei, és csak találgatni tudunk, milyen íróasztal mellé fogják ültetni, mert azt, hogy hülye, még nyolcadikban is pontos jével írja." Gond egy szál se, hiszen ma is vannak hüjék, akik íróasztalt örökölnek vagy dohányon veszik a bizonyítványt, így lesznek gyulaymikikből kapitányok, matrózokat és hajósinasokat ugráltatók, akik viszont nem a könyöklés tudományát gyakorolják, hanem a hajózás kézikönyvét olvasgatják.

Grendel Ágota

Nagy Zoltán: Kúszó-mászó. Akvarell, 2004

Egy mesekönyv szakadásai és szakadékai

Kozsár Zsuzsanna (1970)
író, szakíró
Kassa

Megrendelhető még:

Meseirodalmunk fája
AB-ART
Fűzve, 144 old.,
14,5x21 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 119 Sk

Mesék a Keszekusza erdőből
AB-ART
Kötve, 64 old.
17x24,5 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 149 Sk

Harminchárom apokrif
Nap Kiadó
Kötve, 136 old.,
16,5x19,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 180 Sk

Szivárvány lovag újabb kalandjait örömmel vettem kezembe. Föl voltam rá készülve, hogy némi kezdeti stilisztikai nehézkesség után ismét fölpörög a cselekmény, deheroizált hősünk mulatságos helyzetekbe keveredik, és sok apró ironikus megjegyzés figurázza majd ki a népmesék jól ismert sablonjait.

Ezekhez az elvárásokhoz képest a Szivárvány lovag második kötete meglehetősen halvány, felejthető maradt számomra. Az okokat sokáig kutattam, mert nem volt könnyen tetten érhető, hol és mi csikorog ebben a műben. Arra a következtetésre jutottam, hogy több alkatrész pontatlan csiszolása hozza létre a nem kívánt eredményt.

Az előszó, mely utal az olvasók által esetleg nem ismert első kötetre, nemcsak a kontinuitás mellett voksol, hanem elvárásokat is kelt. Beharangozza ugyanis a hős jellegzetességeit (terítőhímzés és zsíroskenyérevés), ám ezek aztán a későbbiek folyamán az epizódokban nem jelennek meg, még utalás formájában sem. A főhős Szivárvány lovag egyéniségének épp komikus és egyben vonzó tulajdonságai mennek így veszendőbe. A főszereplő jellegtelenné válik, legfőbb vonása pedig az, hogy önkényesen mindenbe beleszól, mintegy felsőbb erőként irányítani akarja mások sorsát. Ez a magatartás ismét csak ellentmond az előszóban megfogalmazott tartalmi követelményeknek, hiszen Színország a szerző szerint a sokszínűségéről, toleranciájáról, demokráciájáról híres. Ezek a tartalmi következetlenségek is „csikorogtatják" a művet, ám a disszonancia másik oka az az írói felfogás, amely ezúttal nem népmesei fordulatokat gúnyol, hanem létfilozófiákat és emberi értékrendeket. A vágyak beteljesülésének igényét, a szerelmet, a halhatatlanságra sóvárgást. Ambivalenssé válik a jó és rossz, a helyes és helytelen, a valós és irreális. Ezáltal pedig a regény viszonylagossága az egyedüli biztos értékmérő. Szivárvány lovag cselekedetei egyszerre tűnnek helyesnek és helytelennek, indokoltnak és megalapozatlannak.

A cselekményességből filozofálgatásba csúszik a mű, melynek szinte megállapíthatatlan az olvasói célcsoportja. Hagyományos mesének semmiképp se tekinthető, a jó és rossz kettőssége és kétségessége miatt, valamint az emelkedett filozófiai eszmefuttatások hirtelen és váratlan nyelvi-stilisztikai lerontása folytán. Az emelkedett és alpári, a fent és lent hullámvasútként váltakozik, így voltaképp az irodalmi-esztétikai értékek kifigurázásának is felfogható ez a könyv, ám a váltások nem könnyedek és zökkenőmentesek, hanem szinte erőltetettek. Ez is megnehezíti a szövegélvezetet, és azt a benyomást kelti, hogy a szerzőnek nem volt koncepciója a mű megírása közben, hanem ötletszerűen, hirtelen sugallatoknak engedelmeskedve dolgozott.

A cselekmény gördülékenységét zavarják a narrátori beszólások is, például mikor a szerző bocsánatot kér Szivárvány lovagtól, hogy olyat árult el róla, amiről ígérete szerint hallgatnia kellett volna. Az erőltetetten jópofa, bizalmaskodó közbeszólások nemcsak feleslegesek, hanem stílusrontók is. Ez az írói törekvés talán ismét az írói értékek viszonylagossá tételére vezethető vissza. A törekvés és megvalósítás között azonban szakadék húzódik, mely fölé elfelejtettek hidat építeni.

Kozsár Zsuzsanna

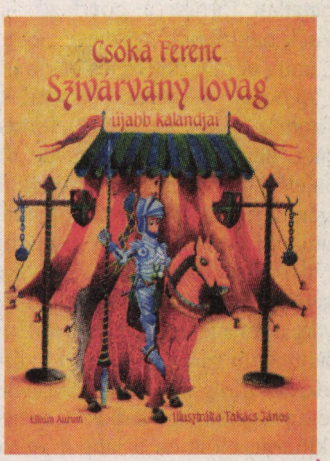

Csóka Ferenc
Szivárvány lovag újabb kalandjai
Lilium Aurum
„A mesék, melyeket e könyv tartalmaz, Színországról szólnak. A meghatározhatatlan helyű szigetről, hova csupán gyermeki lélekkel és nyitott szívvel juthatunk el." — írja a szerző a mesekönyv bevezetőjében. Takács János színes illusztrációival.
Kötve, 56 old.,
17,2x24,5 cm
bolti ár: 253 Sk
kedvezménnyel: 228 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

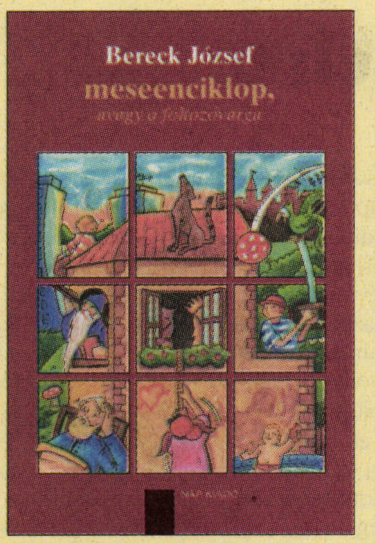

Bereck József
Meseenciklop, avagy a foltozóvarga
Nap Kiadó
Kötve, 104 old.,
11,5x16,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 200 Sk

Csicsay Alajos
A tündérek titka
AB-ART
Kötve, 80 old.,
21x30 cm
bolti ár: 240 Sk

Karafiát, Jan
Bogárkák
AB-ART
Kötve, 88 old.,
21,5x30 cm
bolti ár: 240 Sk

M. Csepécz Szilvia
Kicsi, kisebb, legkisebb
AB-ART
Kötve, 72 old.,
21x30 cm
bolti ár: 240 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

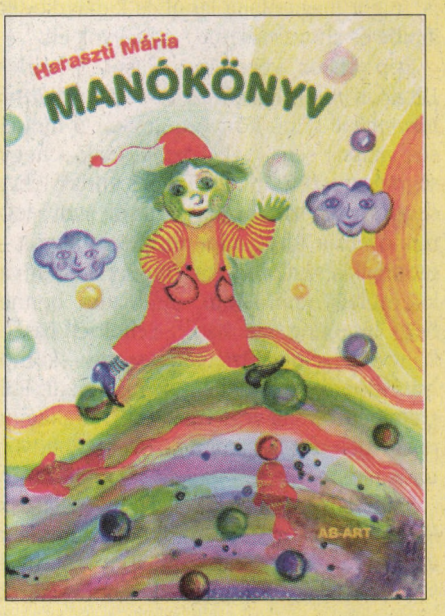

Haraszti Mária
Manókönyv
AB-ART
Kötve, 72 old.,
21,5x30,3 cm
bolti ár: 240 Sk

Péterfi Gergely
Misikönyv
Kalligram
Kötve, 96 old.,
20x25 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

Túl a csúcson

A Magas-Tátra történelme

B. Mánya Ágnes (1975)
tanár
Érsekújvár

Ez a Tátra már nem az a Tátra. Kilenc éve jártam ott utoljára, egyetemistaként. Szegény tanár urunk – aki a „beszámítót" érő egyhetes kirándulásunkra kísért – majd elsírta magát, mikor az első közös hegyi túránk előtt végignézett a jórészt sík vidéki gyerekekből álló csapatunkon: a legtöbbünk egyszerű tornacipőben, jobb esetben téli bakancsban várta a rajtot. Nagy bölcsen kijelentette, hogy nem muszáj ám vele tartanunk, menjünk, amerre látunk, csak tudjon rólunk. Bejártuk hát a „környéket": Késmárkot, Lőcsét, Nagyőrt (Strážky), voltunk Zsdjárban is. Azért a túrázás sem maradt ki teljesen: kutyafuttában végigloholtunk egy-két gerincen. Csak a tanár úr kommentárjaira emlékszem, meg arra, hogy minden idegszálunkkal azt figyeltük, hova lépünk. A Poprádi-tóról fényképes emlékem is van, mert ott egy gyorsan jövő zivatar – hál' istennek – megállásra kényszerített bennünket. Leszűrtem a tanulságot: vannak ugye a „vízi" meg a „hegyi" emberek (akik például vígan sétálnak gyerekkel a nyakukban a legszörnyűbb meredély szélén is, míg a magamfajta lapul és kapaszkodik, amibe és ahova csak tud), és vagyok én...

Épp akkor kezdtem olvasni Scheirich László *A mi Magas-Tátránk. A Magas-Tátra történelme* című könyvét, amikor a híradások mással sem foglalkoztak, csak a hegységben pusztító ítéletidővel és annak lehetséges következményeivel. Száz év múlva lesz újra olyan a Tátra, mint annak előtte volt – mondják a szakemberek. No, azt én már valószínűleg nem látom, de bízom benne, hogy lesz még feltámadás. Scheirich László könyvének elolvasása után ugyanis – komolyan mondom – mehetnékem támadt. Fölpakolnám a családom (már az én nyakamba is van kit tenni), és mennék, olyan szolidabb túrákat tennénk.

Scheirich László évtizedek óta csillagászként dolgozik a Magas-Tátrában. Nagy fába vágta a fejszéjét – mondom a favágók nyelvén, mivelhogy „hegymászóul" nem sikerülne érzékeltetnem annak a feladatnak a súlyát, amellyel meg kellett küzdenie. Hatalmas ismeretanyagot gyűjtött össze és rendszerezett, tálalt közérthető, élvezetes módon. Könyve – mint azt maga is közrebocsátja – nem útikalauz (rendkívül korrekt módon ajánl is két kifejezetten a turistáknak szánt, gyakorlati útmutatót tartalmazó kiadványt), hanem olyan munka, amely a Magas-Tátra Szlovákia területén levő történelmi eseményeivel, földrajzi neveinek kialakulásával foglalkozik. A könyv a Magas-Tátrával kapcsolatos általános földrajzi ismeretekkel indít, majd a hegység földrajzi neveiről olvashatunk. Legvalószínűbb, hogy a Tátra név az ószláv „trtri" – szikla, kő szóból származik, melynek latinos alakot a 18. században adtak. A népmonda szerint a Földanya gyönyörű leányától kapta a nevét, akinek itt volt birodalma. A Tátra – négynyelvű (lengyel, szlovák, magyar, német) – földrajzi nevei színek szerint keletkeztek, egy részük a birtokos községről, nevezetes juhászokról, hegymászókról, hegyi vezetőkről, kincskeresőkről kapta a nevét (pl. az ókori Egyiptomot megidéző Nagy-Papirusz-völgy valójában Papirusz János András Poprád környéki asztalossegédről, aki 22 évig kutatott itt arany után). Több esetben az alakjukról, képzelt vagy valóságos tulajdonságukról nevezték el az egyes objektumokat (pl. Szekrényes, Tarajka). A további fejezetekben sorra tárgyalja a könyv a Magas-Tátra völgyeinek, gerinceinek, csúcsainak, nyergeinek történetét. A tények mellett számos különös lényre, eseményre is felhívja a figyelmet Scheirich. Mesél a könyv olyan tündérekről, akik a kiszemelt áldozatukat magukkal húzták a mélységbe, ahol a mai napig szeretkeznek vele, a kevésbé szerencséseket a sárkányok ragadták el, ők valószínűleg desszertként végezték. Olvashatunk valóságos kincskeresőkről, akik a sárkányok őrizte mesés kincset kutatták, csodás tavak felszínén úszkáló aranykacsákról, drágakövekről, amelyek megfestik a tó vizét, mesebeli bányászmanókról vagy törpékről (akik a nehéz, föld alatti munkától kimerült bányászok segítői voltak), sziklákat dobáló óriásokról stb. Maga Bél Mátyás is hitt abban, hogy a Tátra kincseit griffmadarak őrzik.

A Tátra „őslakosai" a szénégetők, bányászok, juhászok, aranymosók, gyógynövénygyűjtők, orvvadászok voltak, akik ismerték és jó esetben kiismerték a Tátrát, javukra fordították a hegység kínálta lehetőségeket. A leleményes parasztok például a Murány-csúcs minden oldalról meredek szakadékokkal szegélyezett gyepes rétjére minden tavasszal egy hosszú létrán – a hátukon vagy kötelek segítségével – felvittek 80-100 darab bárányt, otthagyták őket egész nyárra: jól meghíztak a kövér legelőn. A híres vöröskolostori Ciprián barát herbáriumának egy része a Tátrából származik, de gyógyhatásúnak, sőt (reuma elleni) csodaszernek tartották a téli álmukat alvó mormoták zsírját, ezért számos orvvadász lesett rájuk.

A 17. század végétől aztán mások (geológusok, geográfusok, utazók stb.) is felfedezték a Magas-Tátrát, ahol az első turistaszállások a pásztorkunyhók voltak. A nagy érdeklődés a 19. és 20. század fordulóján egész sor üdülőtelepet hívott életre, egyre-másra épültek a jobbára ma is látható, kipróbálható szállodák Csorbatón, Tátraszéplakon, Tátrafüreden stb.

Scheirich László könyve számba veszi azokat a híresség eket is, akik megfordultak a Magas-Tátrában. Megemlíti, József főherceg 1806-ban, szepességi körútja alkalmából járt erre, Rudolf trónörökös (Ferenc József császár-király fia) a Nefcer-réten 1880-ban vadászházat építtetett, amely azóta, sajnos, leégett. Jiří Wolker a Felkai-völgyben gyógyíttatta magát Guhr Mihály orvossal, annak házában, és a verseit is felolvasta neki.

Mint már említettem, a könyv rendkívül gazdag ismeretanyagot közvetít, számos érdekességre lelni olvasás közben. Kiderül például, hogy igencsak kelendő volt a 19. és 20. század fordulóján a Csorba-tó jege: kitermelték és vasúton Budapestre, Bécsbe, Berlinbe, Boroszlóba szállították. Az első nemzetközi tátrai síversenyt 1911-ben rendezték, egy évvel később épült meg az első tátrai síugró sánc a Felkai-völgy bejáratánál. A sokak által ismert, látogatott és a hegyek áldozataival sajnos jól megtelt Szimbolikus Temetőt 1940-ben adták át ünnepélyesen a látogatóknak, a szentmisét Jozef Tiso celebrálta. A könyv olvasása közben gondoltam csak bele igazán, milyen emberfeletti erő, munka kellett ahhoz, hogy a magas-tátrai építkezések megvalósuljanak. A tereppel, az időjárással dacolva szinte egyenként szállítottak föl a málhahordók minden követ, építőanyagot a menedékházak megépítéséhez. 1895-től elég gyakran jelentek meg cikkek egy meteorológiai állomás és egyben menedékház megépítéséről valamelyik tátrai csúcson. A Kő-pataki-tónál végül is csillagvizsgáló épült a szlovák állam idején. A nagyobb kupolájába egy kalandos sorsú távcső került, amely eredetileg az ógyallai csillagvizsgáló műszere volt, és 1938-ban előbb Eperjesre, majd ide szállították.

A Magas-Tátra a hegymászók paradicsoma is. A hegyek szerelmesei sorra hódították meg csúcsait általában valamely tapasztalt hegyi vezető, kalauz társaságában. A 2360 m magas Hegyes-tornyot (Ostrý štít) a 19. század végéig megmászhatatlannak hitték. A három évig tartó küzdelmet a csúcs meghódításáért egy fiatal krakkói diák, Englisch Károly kezdte 1900-ban, társa anyja, Antónia volt. Lebilincselő az a részlet, amelyet Scheirich könyve Englisch visszaemlékezéseiből közöl (a 175. oldaltól). Englisch a mászáskor 21, az egyik vezető, az idősebb Hunsdorfer János 52 éves volt. Velük tartott még Englisch édesanyja és az ifjabb Hunsdorfer is. A szállásukról való elindulásuktól a visszaérkezésükig 22 óra telt el, az út legalább tíz órai legmegfeszítőbb kúszást követelt. Englisch Károly az út szépségeinek és borzalmainak részletezésén túl (potenciális forgatókönyvvázlat lehet valami kalandfilmhez) azt is leírja, hová hogyan jutottak, bemutatja a hegymászó-felszerelésüket és azt, milyen mászótechnikát és -taktikát használtak abban az időben.

Millenniumi emlékművet álmodott „a haza legmagasabb oltárára", a Gerlachfalvi-csúcsra a budapesti Egenhoffer Teréz kisasszony, aki a női hegymászás és sízés úttörője volt a Tátrában. Az emlékművet felállították, a király pedig a „legkegyelmesebben megengedni méltóztatott", hogy a csúcs, melyen állt, a Ferencz József-csúcs nevet viselje. Az emlékművet már 1900-ban megrongálták, 1920-ban pedig végképp lerombolták. A továbbiakban – mivel már más szelek fújtak 2655 m magasságában is – egy újabb „csúcspolitikus", Sztálin 70. születésnapja alkalmából Sztálin-csúcs lett, és csak 1956-ban kapta vissza hivatalosan a nevét.

Scheirich László *A mi Magas-Tátránk* című munkáját a könyvben előforduló földrajzi nevek magyar–szlovák és szlovák–magyar kifejezései, valamint a felhasznált irodalom jegyzéke zárja. A terepen való tájékozódást a szöveg közé ékelt, széthajtható, magyar nyelvű térképek segítik. Megkönnyíthette volna a „felhasználó" dolgát egy személynévmutató és az egyes földrajzi nevek előfordulásának helyét tartalmazó jegyzék. Az én példányomban van ilyen – magam készítettem. A könyv szerzőjének és olvasóinak is jó (csillag)vizsgálódást kívánok „völgyvidéken és hegygerincen át" virtuálisan vagy a valóságban.

B. Mánya Ágnes

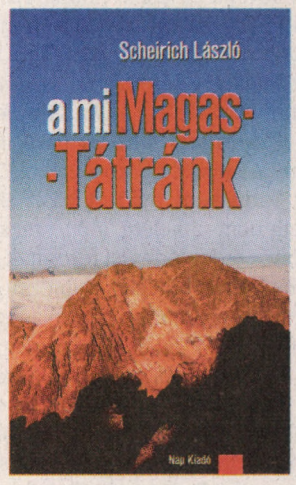

Scheirich László
A mi Magas-Tátránk
Nap Kiadó
Fűzve, 316 old.,
11,5x20,5 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 250 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

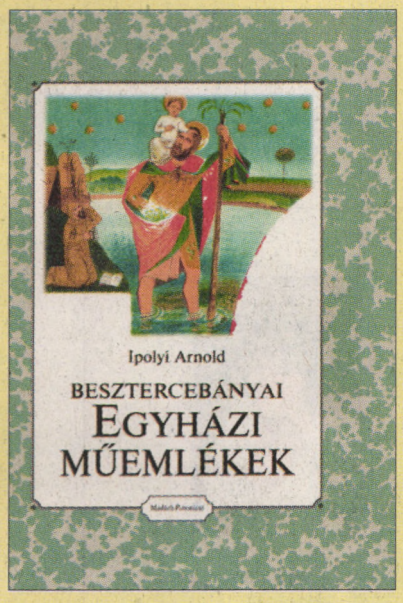

Ipolyi Arnold
Besztercebányai egyházi műemlékek
Madách-Posonium
Kötve, 208 old.,
17x24 cm
bolti ára: 290 Sk

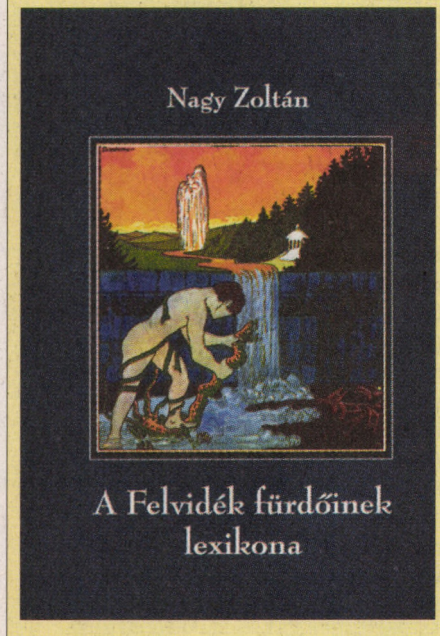

Nagy Zoltán
A Felvidék fürdőinek lexikona
KT Könyv- és Lapkiadó
Kötve, 160 old.,
15,7x21,5 cm
bolti ára: 260 Sk

Egy (másik kassai) polgár vallomásai

L. Juhász Ilona (1960)
etnológus
Keszegfalva

Megrendelhető még:

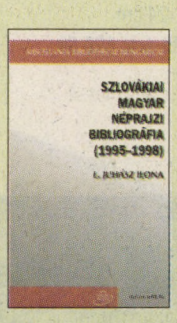

Szlovákiai magyar néprajzi bibliográfia (1995—1998)
Fórum Kisebbségkutató Intézet—Lilium Aurum
Fűzve, 208 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

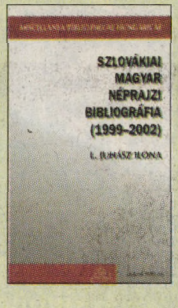

Szlovákiai magyar néprajzi bibliográfia (1999—2002)
Fórum Kisebbségkutató Intézet—Lilium Aurum
Fűzve, 278 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 170 Sk
kedvezménnyel: 153 Sk

A Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszéke, valamint az Összehasonlító Irodalomtörténeti és Művészettörténeti Tanszék munkatársai *Antropológia és irodalom* címmel 2002-ben egy méltán úttörő kezdeményezésnek tekinthető konferenciát szerveztek. A tanácskozáson elhangzott előadásokat 2003-ban egy kötetben is megjelentették (Biczó Gábor és Kiss Noémi szerk.: *Antropológia és irodalom. Egy új paradigma útkeresése.* Debrecen, 2003), így a széles szakma, elsősorban a társadalomtudományok képviselői is tájékozódhatnak az „új paradigma útkereséséről". A kulturális jelenségek vizsgálatának végterméke egy szöveg, amelyben a kutató tolmácsolja a kutatás eredményeként levont következtetéseket, megfigyeléseket. Az irodalmi szövegek vizsgálata az előzőnek éppen a fordítottja: itt már a kész szövegből, egy megfordított kutatási módszerrel vonhatja le a kutató, például az antropológus, vagy ha úgy tetszik, a néprajzkutató az adott kulturális jelenséggel kapcsolatos következtetéseit. *„...minden irodalmi szöveg (...) a kulturális alapelmények szövegesítéseként fogható fel, ez pedig a szerzőt hasonló helyzetbe kényszeríti, mint az antropológust: mindketten a kultúra jeleit olvassák, allegóriákat tolmácsolnak, ill. hoznak létre."* Az irodalmi szövegek elsődleges kutatási forrásként való felhasználásának gyakorlata nem új keletű, a 20. század vége felé különös érdeklődéssel fordultak a társadalom- és kultúrakutatók az utóbbi évtizedekben szinte dömpingszerűen megjelenő memoárirodalom felé. Kétségtelen, hogy ezek az élettörténetek, az ún. én-ontológiák gazdag forrásértékkel bírnak, ezek segítségével több nézőpontból közelíthetünk meg egy adott történelmi korszakot, társadalmi jelenséget stb. Persze mindegyik életrajz szubjektív, s az sem mindegy, hogy az adott írás mikor született. Hiszen egyazon személy más hangnemben és a súlypontok alapos eltolódásával jellemezne bizonyos történéseket például a kommunista időszakban és másképpen ma. (Erről bizonyos interjúk kapcsán is meggyőződhetünk, ha átlapozzuk az 1989 előtti és utáni [cseh]szlovákiai magyar sajtót). Ugyanez vonatkozik a kutatókra is, nem vagyok meggyőződve róla, hogy valaha is született vagy született fog teljesen objektív munka, hiszen akarva-akaratlanul – ha csak árnyaltan is – az adott társadalomkutató – bármennyire igyekszik is objektív maradni – világszemlélete valamilyen módon mindig visszatükröződik munkája végtermékén.

Mert volt ám csehszlovákiai magyar hatalomvágy, butaság, acsarkodás, köpönyegforgatás s egyéb emberi aljasság is bőven... De nem volt hiány hazugságból s melldöngetés mögé bújtatott nyereségvágyból sem...

Az 1987-ben Budapesten elhunyt 1912-ben Kassán született jeles irodalomtörténész, Sziklay László közelmúltban megjelent *Egy kassai polgár emlékei* című kötete a memoárok olyan kategóriáját képviseli, amely elsősorban a szlovákiai magyar társadalomkutatók számára lehet igazi kincsesbánya. Egy társadalomtudós, ha úgy tetszik, történeti antropológus a kötet elemzésével éppen egy olyan korszak történéseiről alkothat képet, amelynek reális értékelése mind a mai napig nem történt meg.

A könyv szerzője a szlovák–magyar irodalmi kapcsolatok kutatójaként a két nép közti megbékélést szorgalmazta, s ez az eszmeiség kíséri végig a hagyatékából előkerült kötetet is. Azáltal, hogy részletesen bemutatja édesapja, Sziklay Ferenc (aki a két világháború közötti csehszlovákiai magyar irodalom és művelődés jelentős képviselője volt) életét is, még tágabb horizontot nyit a közel hetven évnyi „csehszlovákiai magyar valóságra". Különös érdeklődésre tarthat számot a könyvnek az a fejezete, amelyben többek közt leírja a magyarországi pártemberek és funkcionáriusok magatartását a csehszlovákiai magyarokkal szemben, szétoszlatva azt az idealizált képet, amely az 1938-as döntést követő visszacsatolás éveiről született... Olvashatunk az őnagyságák, nagyságos urak, az őfőméltóságák stb. leginkább a század eleji dzsentrik magatartását idéző gőgjéről is. Leírja, hogyan alázták meg édesapját, s „kapta meg a magáét" a jobb- és baloldaltól egyaránt. Legnagyobb bűne az volt, hogy semleges akart maradni, meggyőződését s

magyarságát nem melldöngetéssel, gyűlölködéssel, hanem becsületes és színvonalas munkával akarta bizonyítani. Éppen ezért lett a pártok és a hatalom szemében is gyanús, s ezért bántak úgy vele, mint valamiféle ellenséggel. Pedig ő a kulturális élet szolgálatában „csak" a munkáját szerette volna lelkiismeretesen végezni. Sajnos, ez anélkül, hogy valamelyik szekértáborhoz csatlakozott volna, nem volt lehetséges. (De hiszen tudjuk, így volt ez pl. Erasmus idejében is, s persze nincs ez másképpen ma sem!) Aki mégis ebben a szellemben akar tevékenykedni, vállalnia kell az ezzel járó megaláztatásokat és igazságtalanságokat is – legtöbbször a köpönyegforgatásban jártas tehetségtelen, de törekvő félműveltektől. Sziklay Ferenc már a század első felében megállapította, hogy „az anyaországiak és a kisebbségi sorban élők szemlélete között nagy volt a szakadék." Azon állítását pedig, hogy a csehszlovákiai magyar pártokat Magyarországról kézivezérelték, azóta a közelmúltban Angyal Béla levéltári kutatásai alapján született kötete is alátámasztotta (*Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből 1918-1938.* Galánta–Dunaszerdahely 2002).

Megfogalmazódik az emberben a kérdés: vajon mit írt volna másképpen, más hangvételben a szerző, Sziklay László, ha történetesen megéri az 1989-es rendszerváltást? Bizonyára kritikusabb hangvételben mutatta volna be az 1945 utáni időszakot. Amikor a visszaemlékezés született, nem nagyon lehetett reménykedni a változásban, ezért sem csodálkozhatunk azon, hogy az erről az időszakról szóló részben hiányzik az a kritikai hangvétel, amely az előző évekre vonatkozóan nagyon is jelen van. Viszont azt a szerző erényének tekinthetjük, hogy nem is dicséri ezt az időszakot, s a figyelmes olvasó sok mindenre következtethet a sorok mögött a korról, még akkor is, ha konkrétumokat nem mond is ki. Sok mindent visszatükröz például felesége Magyarországra való átköltözésének kálváriája a második világháború utáni magyar–szlovák határon uralkodó viszonyokról.

Maga Sziklay László ugyanúgy számtalan esetben megtapasztalta az elfogult szlovák és cseh nacionalisták ostobaságát, de ugyanezzel kellett találkoznia az övéi, az „anyaország" magyarjai között is. Tanára például megrótta őt, mert Mátyás királlyal kapcsolatos dolgozatában a magyar–szlovák párhuzamokra is kitért...

A szerző egyaránt rámutat a szlovákok vagy a csehek igazságtalanságaira, de bemutatja a szlovákiai magyar politikai pártok álságos magatartását is. Édesapja és saját élettörténetén keresztül nem egy megszépített, délibábos közelmúltat tár elénk, ahol mi magyarok mindig mindent jól csináltunk. Sok dolog, ha úgy tetszik az „ügy" ilyen vagy amolyan kimenetele bizony sokszor nem csak a szlovákokon vagy valamilyen más ellenségen múlott. Mert volt ám csehszlovákiai magyar hatalomvágy, butaság, acsarkodás, köpönyegforgatás s egyéb emberi aljasság is bőven... De nem volt hiány hazugságból s melldöngetés mögé bújtatott nyereségvágyból sem...

A bizonyos irányba elkötelezettek, az ostoba fanatikusok, a magukra ismerők bizonyára sok kivetnivalót találnak majd a kötetben, és sértett felháborodással teszik majd le, vagy jobb esetben dühösen olvassák tovább. A Gondolkodó, az elkötelezetlen Gondolkodó bizonyára örülni fog, hogy egy olyan korszaknak leírását, értékelését kaphatja kézbe, amelynek mindennapi történéseiről bizonyos érdekek miatt szemérmesen mindig elhallgattunk valamit, azokat a tényeket, amelyekkel már régen ideje lett volna szembesülnünk, s le kellett volna végre vonnunk a következtetéseket. A Józan Gondolkodót az analógiák valószínűleg nem felháborodásra késztetik majd. Inkább szomorúan veszi tudomásul, hogy napjainkban is valami hasonló történik, tényleg nincs új a nap alatt... Szeretném remélni, hogy még sokan élnek köztünk ilyen gondolkodók. *„Kis emberkék korlátolt önzése, apró népek rövidlátó hatalmi bódulata, ennek a bódulatnak a nyereségsóvár akarnokokat szolgáló szomorú következménye, a gyűlölködő sovinizmus mindenkinek csak árt, megfojtja az emberséget, elveszi e kis népek elől a fejlődés, sőt az élet lehetőségét is"* – olvashatjuk egy helyütt a könyvben (310. p.), s bár amikor írta, korántsem napjainkra gondolt a szerző, sajnos érvényesek e gondolatai ma is...

L. Juhász Ilona

Sziklay László
Egy kassai polgár emlékei
Kalligram
Fűzve, 456 old.,
14,7x21 cm
bolti ár: 310 Sk
kedvezménnyel: 250 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

Öllös László
Emberi jogok – nemzeti jogok
Fórum Kisebbségkutató Intézet
–Lilium Aurum
Fűzve, 256 old.,
12x19,4 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

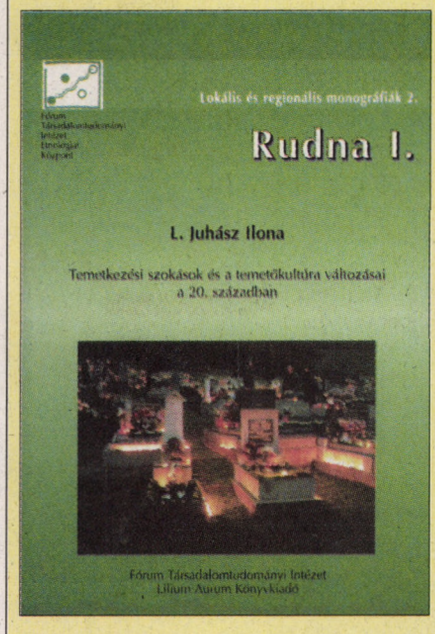

L. Juhász Ilona
Rudna I.
Temetkezési szokások és a temetőkultúra változásai a 20. században
Fórum Kisebbségkutató Intézet
–Lilium Aurum
Fűzve, 344. old., 16,5x23,8 cm
bolti ár: 400 Sk **kedvezménnyel: 380 Sk**

Tudós ismeretterjesztés

Rácz I. Péter (1974)
kritikus, szerkesztő
Budapest

„A féreglyukakkal óvatosan kell bánni, az ember sohasem tudhatja, mi jön ki belőlük." Stephen Hawking eme figyelmeztetését (*A Világegyetem dióhéjban,* Akkord Kiadó, 110. o., ford. Dr. Both Előd) különösen akkor érdemes szem előtt tartani, ha egy irodalomtörténész kötetének címlapján találkozunk féregjáratokkal. A nagyon is hatásos és figyelemfelkeltő cím fontos kelléke egy kiadványnak, a lehetséges olvasók érdeklődését keltheti fel a könyv iránt, másrészt a címadó szerző leleményességét dicséri és megelőlegezheti a tartalom iránti bizalmat. Azonban főleg Alan Sokal és Jean Bricmont *Intellektuális imposztorok* című könyve óta (1997, magyarul 2000), mely a társadalomtudományok egyes képviselőinek a természettudományok szakszavaival való visszaéléséről rántja le a leplet, legalábbis a hawkingi óvatossággal kell közelítenünk az ilyesfajta szóhasználatot illetően.

Mindezen bevezető sorok azt a célt szolgálják, hogy H. Nagy Péter hatodik önálló kötetének, a *Féregjáratok*nak a megítélésekor a gyanú legkisebb árnyékát is eloszlassam a kellően felcsigázott lehetséges olvasókban a szerző tudományos legitimitását és illetékességét érintőleg. Ehhez a bizalomhoz egyrészt számos bizonyítékul szolgál a szerző korábbi munkássága: kötetei, publikációi, előadásai, szerkesztései, pedagógiai (általam is megtapasztalt) hatóereje, másrészt a kötet elején olvasható bevezető (*Elegyes írásai elé*) és a következő szövegek garantálják, hogy H. Nagy Péter komolyan vette Maurice Blanchot gondolatát, amelyet mottóként is idéz a kötet egyik tanulmányában: „Aki önmagában állítja az irodalmat, nem állít semmit. Aki keresi, olyasmit keres, ami megszökik előle, aki rátalál, csak olyasmit talál, ami innen van, vagy túl van az irodalmon." (*A sikertörténet(ek) antropológiai előfeltevéseihez*), tehát világosan felfejthető az a különféle tudományokban való jártasság, amely jogossá teszi használóját a természettudományok némely terminusának hol metaforikus, hol betű szerinti (ha van ilyen egyáltalán) átvételére, például kötetének címe esetében.

A *Féregjáratok* tizenhét szöveget tartalmaz a szerző 1998 és 2005 közötti írásaiból (igazából legalább tizenkilencet, de erről később), melyek a legkülönbözőbb folyóiratokban (*Jelenkor, Iskolakultúra, Tiszatáj, Könyvjelző, Kalligram, Théleme, Prae, Bárka, Új Forrás, Magyar Műhely, Nemzetközi DVD Magazin*) a legkülönbözőbb tárgyakról (szociológia, jog, siker, vodu, film, horror, fantasy, sci-fi, cyberpunk, költészet, képiség, szexualitás) és a legkülönbözőbb formában (tanulmány, esszé, kritika, könyvbemutató) íródtak. A legkülönbözőbb jelző használata nem indokolatlan, maga az az összetartó erő, amely a könyv tartalmát és olvashatóságát jellemezheti. „A válogatás a sokszínűség elvét követi, az egyes szövegek csak igen lazán kapcsolódnak egymáshoz. A kompozíciónak nincs teleológiája, bárhol felüthető, az adott rész féregjárathoz hasonlatosan viselkedik: összeköti a téridő egyébként elérhetetlen tartományait..." – írja H. Nagy a már említett bevezetőben. A lineáris olvasást csak egy lehetőségként számbavevő ajánlat a féregjáratok említésével egyszerre reflektál az írások dátumhoz köthető, alkalmi létrejöttének esetlegességére, felcserélhetőségére, egymáshoz való többszintű viszonyaikra, valamint konkrétan az egyes szövegek összetettségére hívja fel a figyelmet, melyek a szerző tudásának figyelemreméltó sokszínűségét és elmélyültségét is hivatottak demonstrálni a művészetek és a tudományok széles skáláján (irodalomtudomány, multimédia [film, vizuális költészet, festészet], szociológia, etnográfia, [kvantum]fizika stb.).

Még mindig leragadva az előszónál, azt olvashatjuk, hogy „a kötetet részben saját szórakoztatásomra állítottam össze [...] olyan írásokat tartalmaz, melyek nem jelentek meg könyvekben". Bár személy szerint mindig hangot adtam rosszallásomnak az ilyesfajta vegyes kötetek összeállításának (köz)hasznosságát illetően, el kell ismernem, hogy az öncélúság reflektáltsága az egyik olyan szempont, amely kibúvót jelent saját megszorításaim béklyóiból, a másik akkor lép életbe, ha nemcsak a szerzőnek, hanem nekem is szórakozást nyújt a kötet. H. Nagy Péter könyve mindkét kritériumnak eleget tesz.

Fentebb megelőlegeztem, hogy szólok a könyv törzsét alkotó tizenhét szövegen felüli szövegek létszámáról is. Nyilvánvaló, hogy az általam nagy figyelemre méltatott előszó ilyen szöveg, de hogy ne teljesítsem be ugyanennek a szövegnek azt az előrejelzését, mely szerint „nem tartom kizártnak, hogy éppen ezen az oldalon van eltemetve a könyv legtöbb olvasója" (további ajánlatként értékelhető kitételtől felcsigázva – „a névmutató bizonyosan érdekes"), a Névmutatóhoz irányítom az olvasók figyelmét. Ezen paratextus (csakúgy mint a többi) értékes információkkal látott el már a főszövegek olvasását megelőzően is. Egyrészt kellően alátámasztotta a H. Nagy Péter korábbi munkái által is megtapasztalt sokirányúságot és szakmai tájékozottságot, másrészt felkeltette az érdeklődésem a kontextusok iránt, azaz hogy milyen szövegkörnyezetben találkozom az idézett nevekkel és a nevek mögött megbúvó gondolatokkal. Csak az érdekesség kedvéért felsorolok pár nevet,

amelyek nem szokványos hivatkozási alapok egy irodalomtörténész kötetében: Steve Harris (az Iron Maiden basszusgitárosa), Varela, Maturana (biológusok), Hawking (fizikus). Mindezek persze a szövegekben kapnak jelentőséget, ahogy egymás mellé kerül például Métraux és Gibson, vagy Gaiman, Jauss és Lovecraft stb.

S ne feledjük, további szövegeket generálhat a féregjáratszerű összeköttetésekből származó kompozíciós logika is, az egyes szövegek és a szövegek összességét tekintve is. Ha erős túlzásba akarnék esni, azt is mondhatnám: az írásmód terén is érvényesül a féregjárat-szerűség. Erre azonban inkább külön terminust eszeltem ki.

H. Nagy Péter észjárását, gondolkodásmódját, írásmódját, érveléstechnikáját legjobban a nyitottság fogalommal tudnám jellemezni. Viszont túl egyszerűnek tűnik ez a terminus ahhoz, hogy szövegkomponáló tulajdonságát, módszerét leírjam, ezért körmönfontabb magyarázatot találtam ki, melynek kulcsszavaként az ÖSSZE és VISSZA összetételt vezetem be. Azért körmönfontabb, mert az összetétel szavainak együttes használata már szemantikailag foglalt, ráadásul nem éppen dicsérőleg szoktuk használni. Hogy mégis megkísérlem újrahasznosítani, azt számomra a nyitottság szövegekben tapasztalt logikája indokolja, de mindenki döntsön belátása szerint. Az ÖSSZE és VISSZA túllép az ODA és VISSZA egysíkúságán, ugyanakkor nélkülözi a trehányság vagy az iránytalanság teleológiáját. Azt az írásban, retorikailag megnyilvánuló gondolkodási módot szeretném jelölni vele (nyilván redukcionizmus részemről), amely egyszerre több lehetőség közül szinkron többet választ (*con*notál), majd állandó *visszacsatolások* mentén multiplikálja azokat. Ezáltal el is vetheti némelyiket, újakat vonhat be tárgyalásába, az aktuálisan meglevőket újra- és átfogalmazhatja, ütköztetheti őket. A cirkuláció, így az érvelés menete nem válik csapongóvá, hanem előregördíti önmagát. A hermeneutika fogalmaival élve dialógusba kerülünk. Ráadásul az olvasót bevonva a játékba több szinten is. Az ÖSSZE és VISSZAság így a gondolkodás természetes alakzatát ölti, jelentős termékenységet produkálva. A szövegen belüli kommunikációs evolúció hatványozottan kezd működni, azaz kontrolláltan, tudatosan gerjeszti önmagát. H. Nagy Péter szövegeinek felépítése, retorikai összetettsége erre a hatványozott tudatosságra kínál számos példát (Lásd például *A sikertörténet[ek] antropológiai előfeltevéseihez; Gaiman Lovecraft-újraírásai; Dick és a paratér.*) Mindez a már tárgyalt tudományos sokszínűség felől is leírható. Talán túlbonyolítottnak tűnik a fenti megfogalmazás annak az egyszerű leírására, hogyan lehet egy tudósi munka szórakoztatva (játszva) ismeretterjesztő.

Az interpretációkat a könyvbeli megjelenés korábbi hiánya mellett az olvasásalakzatok felfejtése iránti fokozott igény általánossága is kötetbe rendezheti. (Nem szeretném azt a látszatot kelteni, hogy a kötet decentralizált, szétágazó logikájának ellenében kívánok hatni a természetes koherenciaigénytől indíttatva, de a saját történetiségére is rákérdező szerzői modalitás[ok] éppen az időhöz köthető változások mentén vizsgálhatók. Ehhez az állandó változót többek közt az olvasási alakzatok jelentik.) Terjedelmi okokból a részletes taglalástól eltekintek, csupán jelzem, hogy amennyire az egymás mellé került írások műfajfüggetlen jellege megengedi, azt tapasztalhatjuk, hogy jelentős heterogenitás követhető nyomon a legkorábbi írás, az 1998-as *Egy partitúra felépítése. Szentkuthy Miklós: Az egyetlen metafora felé – vázlat* – címűtől a *Digitális koronázás. A király visszatér* 2004-es dolgozat olvasásáig a szóhasználat és a szemlélet terén. Ez ismét (az előbbiekkel egybehangzó) pozitívuma H. Nagy Péter könyvének. (Ideje lenne összeszedni magam, és valami elmarasztalót is mondani, de keresve sem találok – hiába, láthatóan sok közös pont van az érdeklődésünkben és a szemléletünkben.) A hermeneutika, ezzel paralel a befogadáselmélet, a tropológia, a líraelmélet és narrációelmélet, a filmelmélet és a társadalomantropológia valamint a cyberpunk és neoavantgard szókészlete nemhogy kizárná egymást, de inkább kölcsönösen erősítik a beszélő(k) retorikai bázisát és céljait. Mindezt persze nem vegyes felvágottként tapasztaljuk, hanem folyamatos átmenetként, nem függetlenedve az írás tárgyául választott szöveg(ek)től.

Összegzésképpen egy sánta zeneipari analógia segítségével elmondhatom, hogy a *Féregjáratok* egy gyűjteményes lemez kiadásával rokonítható, amelyen a slágerlistás kislemezek B-oldalas számai és az eltérő kiadású nagylemezek bónuszszámai jelennek meg néhány ritkaság (például filmzenealbumos megjelenés) társaságában. A teljes értékű számok/szövegek kapcsolódnak az adott korszak nagylemezének/kötetének koncepciójához, de különféle okokból nem kaptak azon/benne helyet. Metszetét alkotják egy zenekar/irodalomtudós munkásságának, ugyanakkor megannyi origóként is szolgálhatnak új lemezek/kötetek kidolgozásában. (H. Nagy estében nagyon kívánkozik már egy teljes körű áttekintés a peremműfajok területéről, valamint képiség és szöveg „játék-elméletéről".) Zenekritikusi fordulatokkal élve: aki először találkozik a szerzővel, annak kellő alapot nyújt a *Féregjáratok* a megismerésre, és ösztönzően hat a korábbi (és további) kiadványok beszerzésére. Akik viszont már régóta nyomon követik munkásságát, azok bizonyára ezt a kötetet is beszerezték már és elhelyezték gyűjteményükben. Csalódás kizárva! **Rácz I. Péter**

H. Nagy Péter (1967) irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő Érsekújvár

H. Nagy Péter
Féregjáratok
Nap Kiadó
Fűzve, 168 old.,
12,6x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Megrendelhető még:

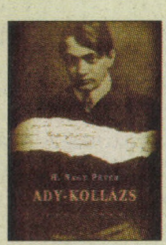

H. Nagy Péter
Ady-kollázs
Kalligram
Kötve, 248 old.,
12x18 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 169 Sk

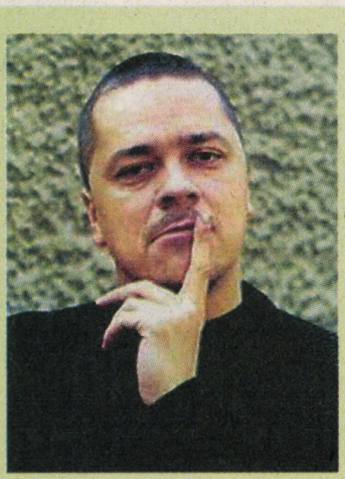

Macsovszky Péter (1966) érseküjvári költő, prózaíró és műfordító. Szlovákul megjelent önálló kötetei: Strach z utópie (1994), Ambit (1995), Súmrak cudnosti (1996), Cvičná pitva (1997), Sangaku (1998), Súmračná reč (1999), Strach z utópie (2000; második kiadás), Frustraeón (2000), Fabrikóma (2002), Tanec pochybností (2003). Magyarul három könyve jelent meg: Álbonctan (1998), Kivéve (2000), Hamis csapdák könyve (2002). Ő fordította szlovákra egyebek közt Márai Füveskönyvét (Kniha byliniek) és Koppány Mártontól egy kötet verset (Náhoda nie je metóda).

Nem igaz, hogy csak az írásban telik örömem

Macsovszky Péter beszélgetése Iványi Péterrel

Az V. Bejáró nevű pesti bárban ülünk a Pipa utcában, közvetlen a Vásárcsarnok szomszédságában. A báros Diana Krall Live in Paris lemezét teszi fel. Drehert iszunk.

Akkor bekapcsolom, jó?
– Indul a felvétel? Beszélhetek?

Persze. Ha nem ragaszkodik ahhoz, hogy kérdéseket tegyek fel, nyugodtan beszéljen.
– Elnézést, tényleg türelmetlen vagyok. Tehát: az első kérdés?

Annyi mindent kérdeztem már annyi mindenkitől, hogy most nem is tudom, mit is kéne öntől megkérdeznem. Ha olyasmire kérdeznék

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

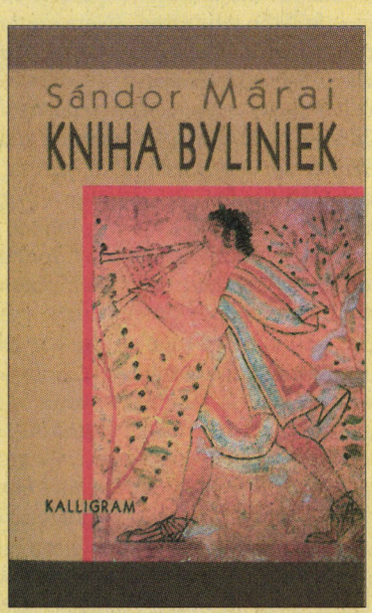

Sándor Márai
Kniha byliniek
Kalligram
Macsovszky Péter fordítása
Fűzve, 136 old.,
11x18 cm
kedvezményes ára: 140 Sk

Kukorelly Endre
Samunadrág
Kalligram
Kötve, 56 old.,
15,5x21,6 cm
bolti ára: 150 Sk
kedvezménnyel: 130 Sk

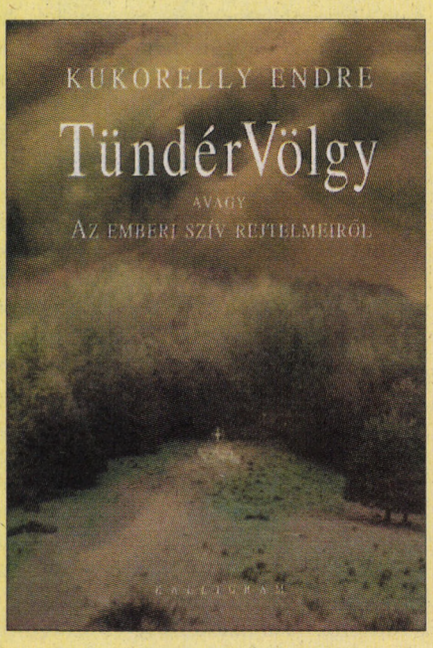

Kukorelly Endre
TündérVölgy
Kalligram
Kötve, 376 old.,
16,5x22,4 cm
bolti ár: 320 Sk
kedvezménnyel: 280 Sk

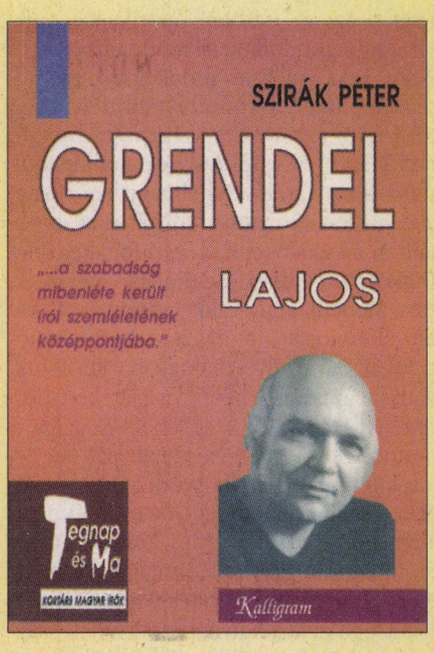

Szirák Péter
Grendel Lajos
Kalligram
Fűzve, 184 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 70 Sk
kedvezménnyel 49 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

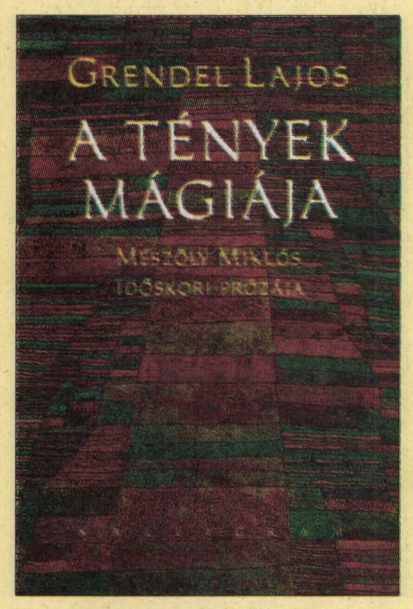

Grendel Lajos
A tények mágiája
Mészöly Miklós időskori prózája
Kalligram
Kötve, 96 old.,
12x16,5 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 149 Sk

Barak László
Miféle szerzet vagy te?
Válogatott versek
Kalligram
Kötve, 176 old.,
16x24 cm
bolti ár: 280 Sk
kedvezménnyel: 249 Sk

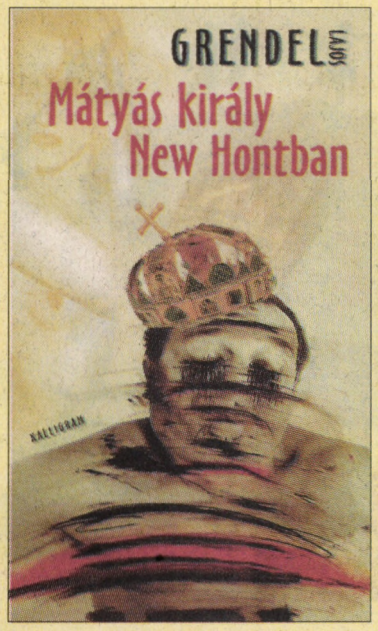

Grendel Lajos
Mátyás király New Hontban
Kalligram
Kötve, 200 old.,
12x19,2 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 200 Sk

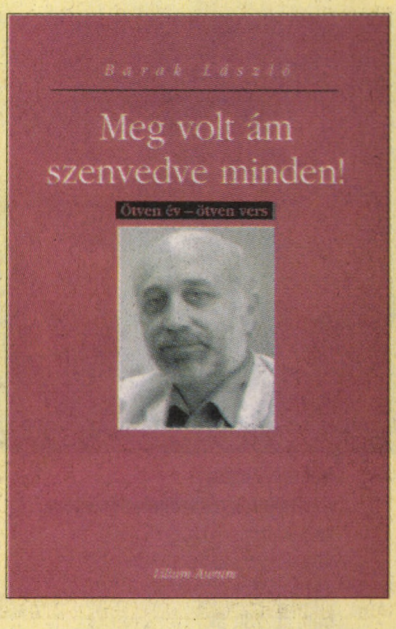

Barak László
Meg volt ám szenvedve minden!
Válogatott versek
Lilium Aurum
Fűzve, 124 old.,
12x18 cm
bolti ár: 99 Sk
kedvezménnyel: 89 Sk

rá, ami engem érdekel, egy idő után talán felállna s elmenne, mert nem akarná rám vesztegetni az idejét. Ha arra kérdeznék rá, amiről azt gondolom, hogy az olvasókat érdekelheti, alighanem elunnám. De egyáltalán honnan veszem a bátorságot, hogy feltételezzem, mi érdekelheti az olvasót?
– Éppen feltette az első kérdést.

Magamnak tettem fel.
– Nem baj, nyugodtan megválaszolhatom én. Majd fecsegéssel fogom húzni az időt, s közben tán eszébe jutnak eredetibb kérdések is. Szóval, hogy mi érdekelheti az olvasókat? Erre aligha válaszolhatok, mert verseket írok. S aki versírással foglalkozik, azzal, hogy verseket ír, többé-kevésbé nyíltan az olvasó tudomására hozza, hogy nem érdekli őt a véleménye. A költő sosem fog slágerlistákat ostromolni, ez, azt hiszem, világos. Persze, bizonyos költők egész jól eladhatók, főként a halott költők. Prévert, Villon, a magyarok közül Weöres Sándor, Pilinszky, Nagy László. S azért akad élő is, aki a média szerint is nagyon népszerű, s elvből nem visel zoknit: Faludy György. Azt hiszem, ő tűrhetően képes magát láthatóvá tenni és eladni. Noha már, ha nem tévedek, kilencvenéves is elmúlt. Néhány évvel ezelőtt nősült, a felesége tán még harminc sincs. Azt hiszi, pletykálok? Dehogy! Faludy nem rejtegeti a magánéletét, a bulvárlapok havonta hoznak róla valamit színes fényképekkel gazdagon körítve. De nemcsak a képes magazinok címoldalán szerepel gyakran, hanem a tévé közszolgálati és kereskedelmi csatornáin is. Hozzá kell tenni, ez a csinnadratta nem válik a kárára, jó költőről van szó ugyanis.

De nem épp az ön ízlése szerint való, ugye?
– Hát, nem. A kortársak közül Kukorellyt jobban szeretem. Nem a legjobban, de jobban. Másokat is, de őt említem elsőként, mert Kukorelly Endre afféle híd a média által pártolt irodalom és a kísérleti irodalom között. Verseire jellemző, hogy erősen hajlanak a próza felé. Fontos számára a történet, a bonyolultság, s kínosan ügyel az események elbeszélésének mesterkéletlenségére. Nála tulajdonképpen az elbeszélés módja válik történetté. A mondatokat szándékosan infantilizálja, mondhatni, primitivizálja, redukálja az eleganciájukat. A közlés, melyet közvetíteni akar, világos és érthető, olvasmányos, és mégis megköveteli, hogy a „kukorellys" mondatfűzésből figyelmesen és óvatosan kihámozzuk. A legjobb

Kukorelly-versekben mindig ott rejtőzik egy történet. Ennek ellenére nem állta meg, hogy regényt ne írjon. Állítólag kilenc évig dolgozott rajta. Ezzel a regényével Magyarországon nagyon népszerűvé vált, TündérVölgy a címe, s már a harmadik kiadásánál tart. Az első kiadástól csak a második tér el, mert az átdolgozás: egy évvel a megjelenése után átdolgozta a regény szövegét – ez olyan luxus, amit rendszeresen megenged magának. Ez jellemző rá. Meglehet, másokra is jellemző lehet, de nála a legláthatóbb. Nem rossz regény ez a TöndérVölgy. Kukorelly határozottan nem szolgálja ki az olvasót, ugyanazokat az eljárásokat alkalmazza benne, mint amilyeneket a költészetében is, mégis nagyon jól fogy ez a könyve. Hiába, ő el tudja magát adni, tudja, hogyan kell az intézményes vizekben ügyesen evickélni. Irigylésre méltó képesség, s egyáltalán nem kárhoztatnám ezért őt. Egyszer Grendel Lajosnak fejtegettem, hogy Kukorelly az a költő, aki abból él, hogy prózaíró. S nem volt ebben egy csepp rosszindulat sem.

Ha már Grendelt említette: milyen a visszhangja Magyarországon a Szlovákiában élő magyar írók műveinek?

– Úgy gondolom, egész kedvező. Persze, a szlovákiai magyar írók közül Grendel Lajos a legnépszerűbb és legolvasottabb. Olvastam a legújabb, Mátyás király New Hontban című regényét. Igencsak ösztönző, üde, helyenként meg eléggé borús hangulatú darab. Remélem, hamarosan olvasható lesz szlovákul is. És ami a további szlovákiai magyar alkotókat illeti, nagyon szeretem Németh Zoltán verseit. Farnbauer Gábor szövegei is izgalmas olvasmányt jelentettek, kár, hogy Gábor felhagyott az írással. Figyelemre méltó Barak László, legutóbbi kötete, a Retúr a pokolba mintha maffiának írt költészet volna. Ezek a versek a maffiózók szókincséből épülnek fel, olyan témákból, melyek a maffiózókat és a csicskásaikat izgathatják. Barak verseivel kapcsolatban ötlik fel bennem, vajon nem éppen ez-e a járható út, a jövő költészetének lehetősége: a szókincs, a hangnem, a kód és a téma hozzáigazítása azoknak az ízléséhez, akik a csúcson vannak. Persze Barak elkeseredett, ironikus és kritikus, valahol titokban tán némileg moralizáló is, tehát a költészetével határozottan nem a szervezett bűnözés buldogjainak a kedvében szeretne járni. A szlovákiai magyar irodalommal kapcsolatos a jelenleg Budapesten élő Tóth László munkássága is, aki, mint észrevettem, nagyon élénken érdeklődik a szlovákiai irodalmi történé-

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

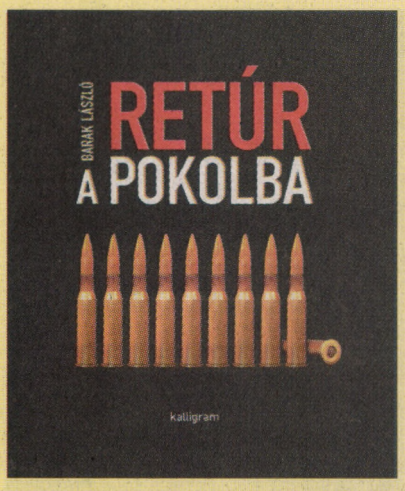

Barak László
Retúr a pokolba
Kalligram
Kötve, 64 old.,
16,4x19 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 110 Sk

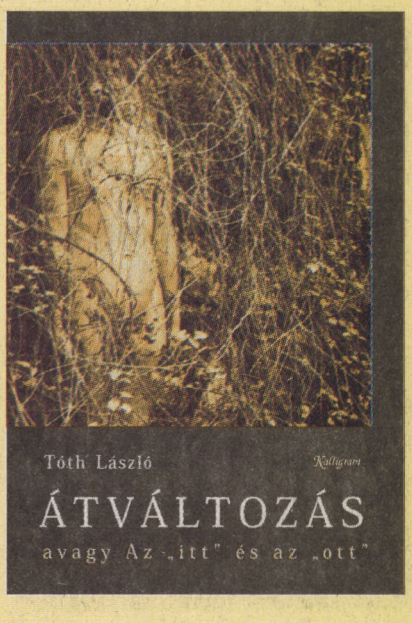

Tóth László
Átváltozás avagy Az „itt" és az „ott"
Összegyűjtött versek, kritikák
Kalligram
Kötve, 700 old.,
16x24 cm
bolti ár: 390 Sk
kedvezménnyel: 329 Sk

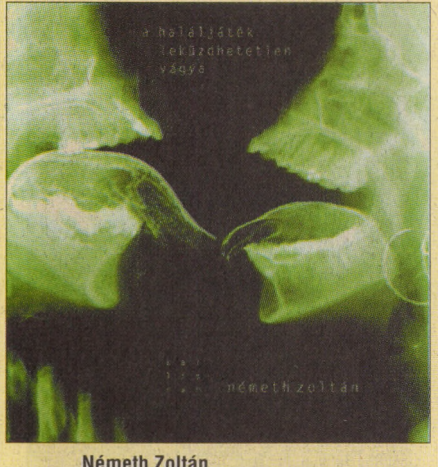

Németh Zoltán
A haláljáték leküzdhetetlen vágya
Kalligram
Kötve, 128 old.,
15x16,2 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 160 Sk

Tóth László
A boszorkány porszívója
Ister—Kalligram
Kötve, 160 old.,
17x24 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

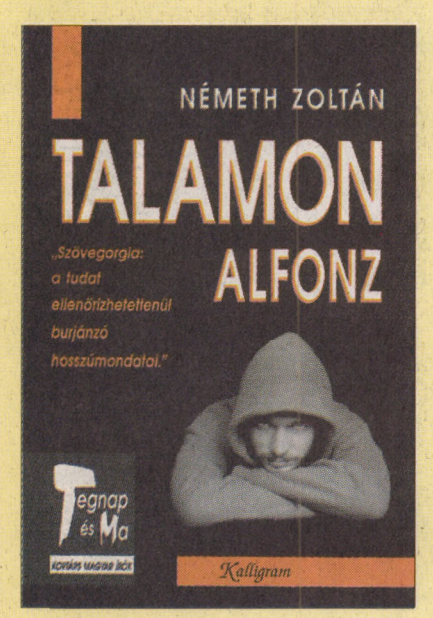

Németh Zoltán
Talamon Alfonz
Kalligram
Fűzve, 288 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 199 Sk
kedvezménnyel 169 Sk

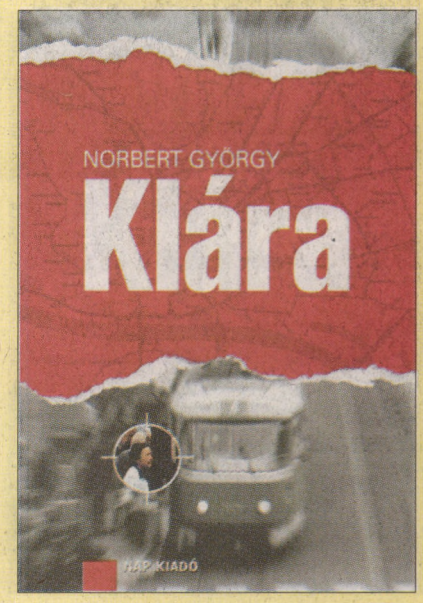

Norbert György
Klára
Nap Kiadó
Kötve, 256 old.,
13x18 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 210 Sk

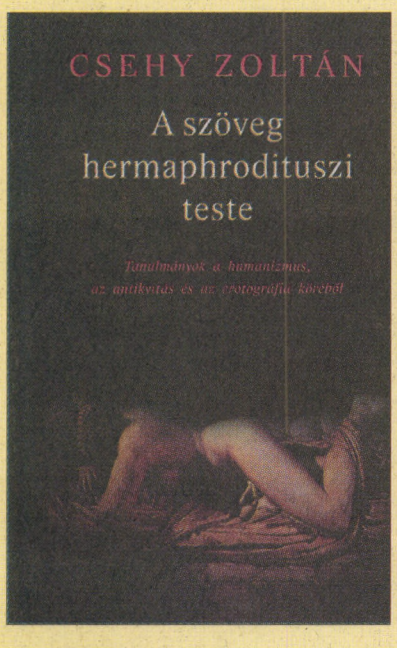

Csehy Zoltán
A szöveg hermaphrodituszi teste
Kalligram
Kötve, 312 old.,
11,7x18,5 cm
bolti ár: 259 Sk
kedvezménnyel: 229 Sk

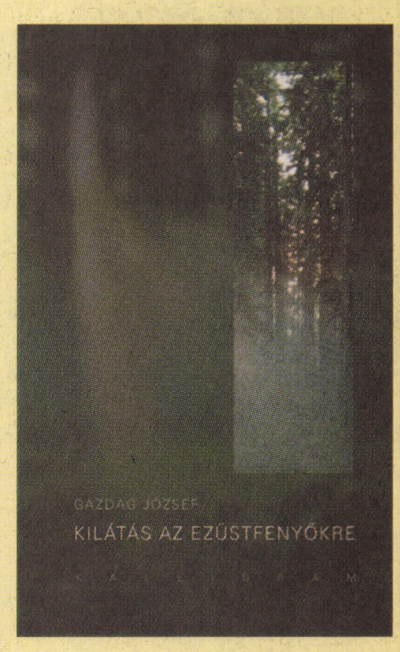

Gazdag József
Kilátás az ezüstfenyőkre
Kalligram
Kötve, 192 old.,
11x18,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 200 Sk

sek iránt, s fáradhatatlanul tolmácsolja szlovák szerzők műveit a magyar irodalmi folyóiratok hasábjain. Nagyon tetszett például fordításában az Epeállapotban című kompozíció, szerzőjének, annak a szlovák költőnek a nevére nem emlékszem pontosan: Ondráš vagy Ondriáš vagy Ondresz...

Ján Ondruš.
– Igen, Ondruš. A szlovákiai magyar költők közül kivételes jelentőségű Hizsnyai Zoltán, Csehy Zoltán meg – és természetesen nem utolsósorban, hanem éppen ellenkezőleg, elsősorban – Tőzsér Árpád. De a prózaírók is nagyon jelentősek. Grendelen kívül az 1996-ban tragikusan elhunyt Talamon Alfonzot említhetem. A közelmúltban György Norbert Klára című regényét olvastam. Nagyon fontos mű. Sem a szlovákok, sem a magyarok egyelőre nem tudatosították még, milyen szolgálatot tett ezzel György Norbert Szlovákiának meg a magyaroknak is. Ráadásul sokkal elegánsabb módon, mint mondjuk Závada a Jadviga párnájával. A következőkben Gazdag József novelláskötetét szeretném elolvasni. Minden jel arra vall, hogy kivételes tehetséggel állunk szemben.

A kortárs magyar költők közül – Kukorellyn kívül – kiket érez magához közelállónak?
– Hát igen, Kukorelly. Mondtam neki, hogy a TündérVölgy című regénye egyáltalán nem rossz, de rövidebb is lehetett volna. Tudja, én szeretem Kukorelly szálkás mondatait, de csak mértékkel. A TündérVölgy mintegy 370 oldal, miközben az, amiről szól, elmondható ötven vagy hetven oldalon is. Hallottam, hogy készül a szlovák fordítása, valamilyen Jitka fordítja.

Rožňo.
– Igen, ő. Helyes. És természetesen kellemes, hogy a jelenkor magyar irodalmát szlovákra vagy más nyelvre fordítják. Csak épp azt nem tudom, hogy éppen ez a Kukorelly-kötet mit nyújthat a szlovák olvasónak. A regény a szerző családjáról szól, családi és történelmi hányattatásokról. Főként a történelmi hányattatásokról gondolom, hogy a mai szlovák olvasó számára nem sokat jelenthetnek. Továbbá a regényben rengeteg a budapesti miliőből származó valóságelem, melyeket Kukorelly túlontúl hosszasan és fölösleges aprólékossággal tárgyal. Meglehet, ezek a részletek Budapest határain túl esetleg senkinek semmit nem mondanak. Mindenesetre Kukorelly mestere az önreklámozásnak, s nincs ezzel semmi

gond, joga van hozzá, ugyan ki más reklámozná őt helyette? Tudja, hogy ma a keserédes, ironikus-játékos családregény a menő, az eladható. Ezt a tényt ötvözte kísérleti nyelvével, s ennek az lett az eredménye, hogy a kísérleti nyelvű próza kezd népszerűvé válni, s eladható, mert az emberek rájöttek, hogy az ilyesmi egyáltalán nem unalmas vagy szörnyű, hanem ellenkezőleg...

Családregény. Ez olyan műfaj, melynek Magyarországon, számomra érthetetlen okokból, hirtelen nagy a keletje. Esterházy Péter például az írói egzisztenciáját alapozta rá...

– Így igaz. Esterházy most Németországban kezd nagyon népszerű lenni. Németországban eddig mindenféle ösztöndíjakon olyan nagyágyúk éltek és alkottak, mint Kukorelly, Kertész Imre vagy Nádas Péter. Nem értem, hogy a fordítások alapján mit érthet meg Esterházyból a német olvasó. Bizonyára van ennek valamilyen nem mindennapi magyarázata. Esterházy nem mindennapi szerző, nem mindennapi nyelvezettel, nem mindennapi beállítással és objektívvel. Na és mindezekért együttesen számomra bonyolult. De bonyolult a magyar olvasóközönség számára is, ezért nem tudom, milyen lehet a külföldi fogadtatása. Nézze, nekem tetszenek az első szövegei, például a Fancsikó és Pinta, de később is írt néhány jó, főként rövidebb dolgot, ilyen például az Egy nő... A Harmonia caelestist azonban végképp nincs kedvem olvasni.

Térjünk vissza a költészethez...

– Rendben, térjünk rá vissza. Jó volna, ha említenék még néhány költőt Kukorellyn kívül is, ugye? Nézze, ha a kortárs magyar költészetről beszélek, bizonyos tájékozódási pontokhoz kell magamat tartanom. Ezek pedig számomra Erdély Miklós, Tandori Dezső, Oravecz Imre, Nagy László – és Kukorelly is. Erdély nem volt író, s nem is hagyott az utókorra sok szöveget, ennek ellenére döntő jelentősége van a magyar posztmodern próza és líra arculatára. Az ő munkássága nélkül még tán Kukorelly stílusáról sem beszélhetnénk, sem pedig Estreházy stilisztikai tornamutatványairól. Itt és most nem szeretném Erdély jelentőségét túlértékelni, de annyi bizonyosan állítható, hogy a keserves kádári nyolcvanas években a magyar neoavantgárd zsongás központi alakjának számított. Olyan képzőművészekkel tartotta a kapcsolatot, mint Wahorn András, Lugossy László vagy Győrffy Sándor, tehát lényegében a szentendrei iskolával. Visszatérve a költé-

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

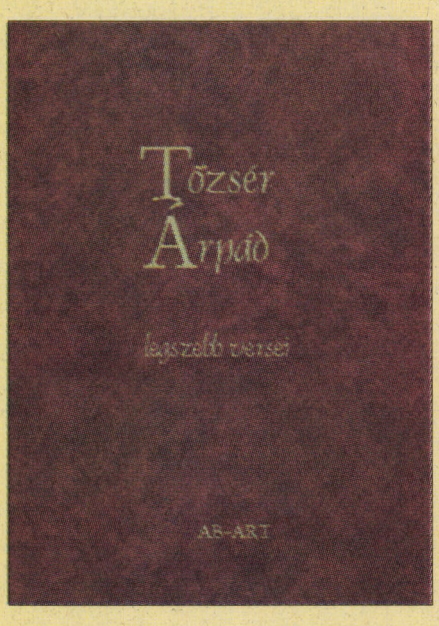

Tőzsért Árpád
Legszebb versei
Füzi László válogatásában
AB-ART
Bőrkötés, 128 old.,
14x18 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel 200 Sk

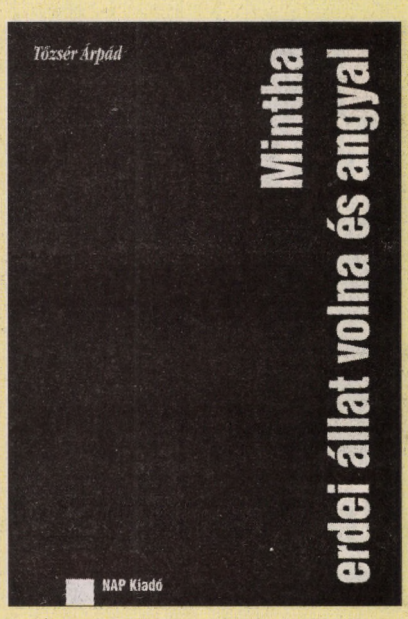

Tőzsér Árpád
Mintha erdei állat volna és angyal
Versfordítások
Nap Kiadó
Fűzve, 123 old.,
15x25 cm
bolti ár: 110 Sk
kedvezménnyel: 89 Sk

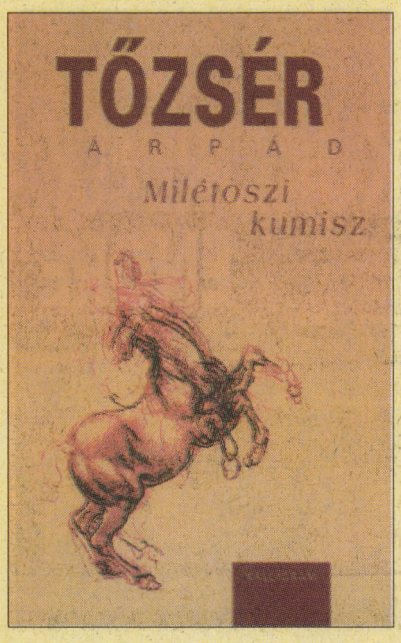

Tőzsér Árpád
Milétoszi kumisz
Kalligram
Kötve, 216 old.,
12x18,5 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 189 Sk

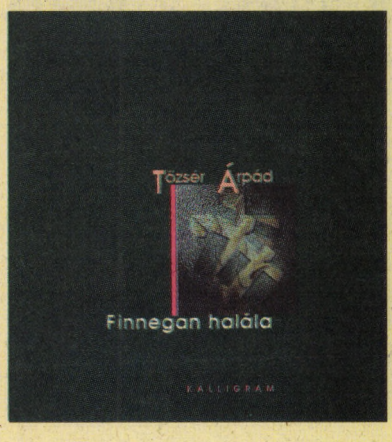

Tőzsér Árpád
Finnegan halála
Kalligram
Fűzve, 64 old.,
14,6x14,6 cm
bolti ár: 110 Sk
kedvezménnyel: 89 Sk

FIGYELMÜKBE AJÁNLJUK

Szirák Péter
Kertész Imre
Kalligram
Fűzve, 224 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel 169 Sk

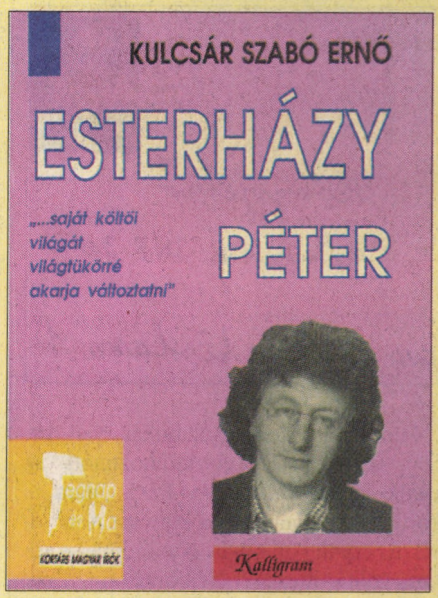

Kulcsár Szabó Ernő
Esterházy Péter
Kalligram
Fűzve, 288 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 120 Sk
kedvezménnyel 89 Sk

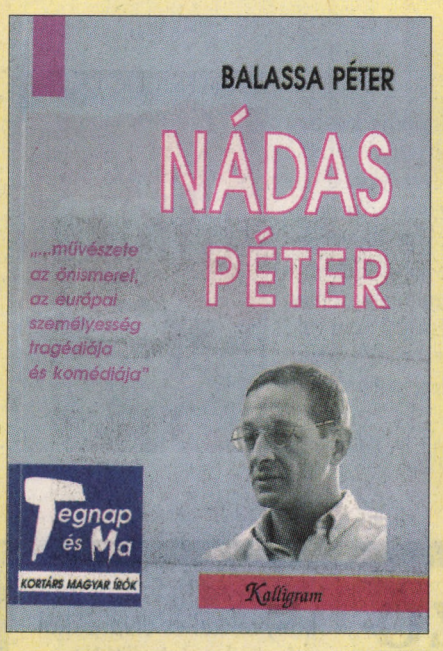

Balassa Péter
Nádas Péter
Kalligram
Fűzve, 544 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 199 Sk
kedvezménnyel 169 Sk

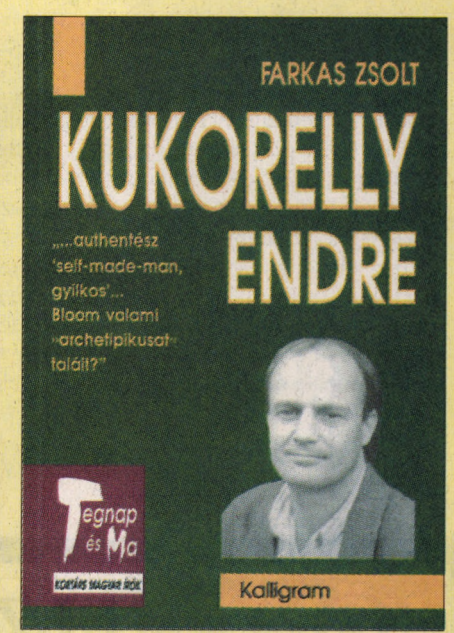

Farkas Zsolt
Kukorelly Endre
Kalligram
Fűzve, 224 old.,
12,5x18 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel 89 Sk

szethez: a kortárs magyar lírát én tehát bizonyos Erdély Miklós-i szemszögből látom. Az ő művészi üzenetének perspektívájából fogadom vagy utasítom el a jelenkori írók alkotásait. S ezen belül, mondhatni az erdélyi perspektívát magamra szabva, a fiatalok verseiben az érdekel, milyen mértékben képesek ellenállni a kukorellys maníroknak. Most ugyanis ez a fajta írás a divat, és sokan Kukorellyt utánozva könnyítik meg maguknak a dolgot, s technikai baklövéseiket kultivált reflexiónak nevezik. Bár írókkal meg könyvekkel Dunát lehetne rekeszteni – olykor az az érzésem, hogy csak Magyarországon van az irodalomnak ekkora kultusza, ellentétben a környező országokkal, bár lehet, hogy tévedek –, az utóbbi években felbukkant néhány igazi tehetség is. Lackfi Jánosra gondolok, Jónás Tamásra, Tóth Krisztinára, Lövétei Lázár Lászlóra... Őket szívesen olvasom, de a legszívesebben a kedvenc szerzőimhez térek vissza – az ő hangjuk valahol a zajos budapesti irodalmi történések perifériájára szorult: Koppány Mártont említhetem, a minimalista-redukcionista dolgait vagy Keszthelyi Rezsőt, a roppant összetett, kecses és mégis egyenes vonalú, megingathatatlan (ön)-reflexív líráját. Na, eleget fecsegtem összesze?

Pillanat, megnézem. Még van hely. Azt hiszem, itt az ideje, hogy kérdéseket tegyek fel. A legszívesebben kifakadnék: Van értelme a költészetnek? De megkérdezhetem ugyanezt kevésbé kiélezetten is: Nem fél költőként a jövőtől? Úgy gondolja, hogy a jövőnek szüksége lesz önre? Lesz egyáltalán a jövőben szükség költőkre?

– Ezek lehangoló kérdések. Előbb vagy utóbb minden irodalmár felteszi őket magának. Nézze, ezek a kérdések vagy kínozhatnak, vagy nem is kell velük foglalkoznom – egyre megy. Szeretek verset írni, és derűsebb pillanatokban azt hiszem, hogy megy ez nekem, hogy értek hozzá. Ezek életem legderűsebb pillanatai. Minden egyéb: tapogatózás, szenvedés, letörtség, tanácstalanság, félelem. S most akkor képzelje el, hogy az egyetlen dolognak, ami örömet okoz, nincs jövője. Ilyenkor az ember úgy dönt, nem baj, próbáljunk valami mást is. És próbálkozik, és sok területen megtapasztalja, hogy igazából semmi máshoz nem ért, egyedül írni tud, de még az se biztos, hogy jól, másrészt ez mindegy is, ha öröme telik benne. S annak, amihez ért vagy ami örömet okoz – épp annak nincs jövője. Milyen érzés ez? Néhányszor már magával

ragadott ez a kérdés, de akkor elhatároztam: történjen, aminek történnie kell, én egyelőre még mindig írhatok, pár ember még mindig érdeklődik irántam, olyanok, akikről azt hiszem, hogy megértenek, hogy érteni akarnak... Mi egyébre volna szükségem? A történelem során oly sokszor váratlan fordulatot vettek az események, most is megtörténhet még bármi, még akár a költők aranykora is eljöhet... Szóval, néha olyan mérhetetlen pesmizmus fog el, hogy már-már elképzelhetőnek tartom a szerencsés fordulatokat is. De nincs értelme mindent sötétnek látni. Azt, hogy valamely esemény sötét volte vagy sem, majd a tények eldöntik. S még valamit: nem igaz, hogy csak az írásban telik örömem. A foci is örömet okoz.

(A báros cédét cserél.) **Oly sok magyar íróról tudni, hogy szeretik a focit, hogy ezt akár szinte magyar specialitásnak is tarthatnám...**
– Tudja mit? Ne tartsa. Tegeződjünk, jó?

(Az interjú a Slovo című közéleti-politikai hetilap ez évi 30. számában jelent meg. Cs. G. fordítása.)

Vélemény

Mindig átnézem ajánlatukat. Van kb. 500 könyvem. Megbotránkoztatott az egyik könyv dicsőítése. Ez a **Klára** c. könyv. Még ilyen ócska könyvet nem olvastam, pedig nívódíjas. Nyomdába se adtam volna, mert én beleolvastam. Csak beleolvastam. Kíváncsi lennék, ki állapítja meg a színvonalat, ki az, aki nem ért hozzá? Ebben ismétlések, trágár szavak zöme van. Ebből senki nem tanul semmit. Ez az itteni magyar irodalom? Gondolkodjanak el egy kicsit. Vagy nem baj, ha rossz, csak legyen? Pedig neves emberek bírálják. Restelkednék! A nevem nem fontos, a véleményt vegyék figyelembe!!

Füleki Névtelen

Rejtvény

Egy könnyű nyár végi rejtvény következik. Mindössze könyves mellékletünknek ez a száma kell hozzá, s persze egy levelezőlap, melyen a megfejtés beküldhető (vagy internet) az Új Szó címére: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1; a világhálón pedig a szintén jól ismert címre: konyvjelzo@poetic.com. A szövegkörnyezetéből kiragadott hat mondattöredék szerzőinek nevét várjuk. Ha beleolvas az egyes könyvismertetőkbe, -kritikákba, recenziókba, nem lesz nehéz megválaszolnia, melyik mondatnak ki a szerzője:

1. „Bízom benne, hogy lesz még feltámadás."
2. „A tanító nénik is emberek."
3. „Vonzó tulajdonságai mennek így veszendőbe."
4. „Ideje lenne összeszedni magam."
5. „Még ilyen ócska könyvet nem olvastam."
6. „Mi magyarok mindig mindent jól csináltunk."

A beküldés határideje: szeptember 12. A helyes megfejtők közt kisorsolásra kerülő regények: Egyszerű viselet (M. Csepécz Szilvia, AB-ART), Harminchárom apokrif (Kozsár Zsuzsanna, Nap Kiadó), Köztes hazában (Kmeczkó Mihály, Lilium Aurum), Ráckerti orgonák (Komáromi Ressl János, Nap Kiadó), Szöktetés egy zsúfolt területre (Mizser Attila, Kalligram).

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők.
1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem!
1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Szerző(k) és cím(ek):

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve:

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

Telefon:

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D
P. O. Box 223 810 00
Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Klára a párnán

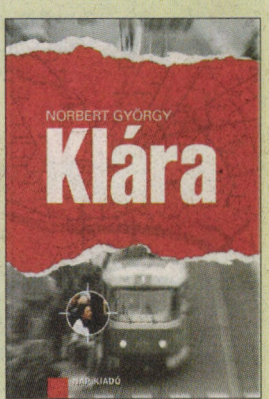

Olvasói véleménnyel nem való vitatkozni, pedig könnyű volna elverni a port egy levélen, főként ha névtelen szerzője olyanokról ítélkezik – s mint írja, neves emberek helyett restelkednék –, akik nevüket adták a regényhez: szerzőként, kiadóként, díjosztóként. Meglehet, a levélíró a könyv viszonylag friss nívódíja fölött nem tud napirendre térni, hiszen a Kláráról a Könyvjelzőben csaknem egy éve nem jelent meg recenzió. Akárhogy legyen is, olvasói véleménnyel nem való vitatkozni. Ki-ki – akárki – tarthat egy könyvet jónak, rossznak, kiválónak, pocséknak. Egyedül a névtelen levélíró nem akárki, mert akinek nincs neve, az nincs.

(A szerk.)

KÖNYVJELZŐ
Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer
Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor
DTP: Toronyi Péter

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30,814 64 Bratislava 1
Villámposta: konyvjelzo@poetic.com
www.ujszo.com
A Könyvjelző legközelebb **szeptember 22-én**, csütörtökön jelenik meg.